

Lányi András előadásának vázlatja

1. Büszkeséggel tölt el, hogy Magyarország nem rés, hanem erős bástya lesz az európai felsőoktatásban, mégis, nem ártana tisztázni, hogy az egységes kétszintű képzés bevezetése a sietős alkalmazkodáson túl milyen oktatáspolitikai célokat szolgál. Mi lesz a rendeltetése az alapozó szakasznak: a szakosodást előkészítő rendszeres tudományos alapismeretek elsajátítása, a későbbi választást elősegítő, széleskörű tájékozódás a tudás világában, vagy éppen ellenkezőleg: „piacképes” tudás, három év alatt megszerezhető képesítés, amin mégis csak egyetemi pecsét díszel? Ez a két úr ugyanis egyszerre, egy tanrend keretei között tisztességgel nem szolgálható. Ha pedig külön pályán haladnak a továbbtanulók és azok, akik csak a B.A. fokozatra tartanak igényt, vajon miért kellene a sokféle felsőfokú szakképzési formát az egyetem látszategységébe olvasztani?

2. Az országnak nem több egyetemistára, hanem több tudásra van szüksége. A kettő nem ugyanaz. Nem az a kérdés, hogy a jelenleginél több vagy kevesebb fiatal szerezzen diplomát, hanem hogy az adott szellemi és anyagi kapacitásokkal milyen hallgatói létszám mellett lehetséges az egyetemi oktatás színvonalának megőrzése, netán javítása. A tömegoktatás máris érezhető színvonaleséshez vezetett, ebben szerepet játszott a képzés elgépiesedése és elszemélytelenedése, a fiatal oktatók túlterhelése, s nem utolsósorban az, hogy tudatlan, igénytelen, a középiskolából hiányos felkészültséggel érkező diákok sokasága jelent meg intézményeinkben.

A tanulással töltött idő meghosszabbítása sok esetben nem lehetőség, de kényszer a fiatalok számára, hiszen a futószalagon gyártott diplomások rengeteg olyan állást fognak betölteni, amihez eddig az érettségi is elég volt. A munkaerőpiac pedig végképp nem igényli a diplomások számának drasztikus emelését: sajnos, az elmúlt évtizedben kormányaink többnyire olyan társadalompolitikát és olyan gazdaságpolitikát követtek, amelyhez nincs szükség a kiművelt fők számának szaporítására.

Az egyetem átalakulása a tömegoktatás igényei szerint csak azokban az országokban nem járt az értelmiség általános és feltűnő szellemi hanyatlásával, amelyek gondosan megőrizték emellett a maguk elit-egyetemeit (vagy folyamatos agyelszívással biztosítják az elit értelmiség utánpótlását külföldről).

3. Nem tűrhetjük az állami egyetemek privatizálását, nem fogadhatjuk el a gazdálkodási szempontok és képviselőik ellenőrzését az egyetemek irányítása felett. A tudás megújítása, a hagyomány értelme körül folyó, nemzedékeken átívelő párbeszéd autonómiáját, a vizsgálódás szabadságát az egyetemeken nem korlátozhatja és nem befolyásolhatja sem az üzlet, sem a politika cenzúrája. A képzés és a kutatás minőségének biztosítása természetesen nem a tulajdonformában rejlik, de annál inkább a tulajdonforma változtatásának indítékaiban. A világ legjobb egyetemei magánalapítványok kezelésében vannak, nagylelkű alapítóikat és bőkezű patrónusaikat azonban nem befektetések megtérülésének vágya, még csak nem is kultúrpolitikai elképzeléseik megvalósítása vezérelte, hanem a tudás tisztelete, nemzetük vagy vallásuk szolgálata.

Az egyetemeken folyó oktató-kutató munka hatékonyságának javítására igen nagy szükség volna, ezt a célt azonban az oktatásirányításnak nem az egyetemi önrendelkezés korlátozása útján, hanem éppen ellenkezőleg, az egyetemi önkormányzati testületek felelőségének (és lehetőségeinek) növelésével, működésük és döntéseik nyilvánosságának kiszélesítésével lehet

és kell elérnie. „Nyitni” pedig a felsőoktatásnak nem a piac, hanem a társadalom igényei, elsősorban az iskolarendszer és a szellemi élet felé kellene.

4. Legyen az egyetem a tudás társadalmi körforgásának középpontja, az iskolarendszer szíve. A tanárképzés váljék az egyetemek páriájából főszereplővé. Az értelmiség legjava kapcsolódjon be a jövő nemzedékek oktatóinak képzésébe, hogy hozzájuk hasonló fiatal emberek választhassák ezt a hivatást. Az egységes 3+2 éves egyetemi szintű tanárképzés kialakítása soha vissza nem térő alkalom a pedagógusképzés mélyreható, érdemi megújítására.

5. A fenntarthatóság pedagógiája divatos, ámde kétértelmű fogalom: ne rejtse el a szemünk elől, hogy a civilizációnkban ma uralkodó trendek fenntarthatatlanok, és rövid időn belül változni fognak. Ezekre az elkerülhetetlen változásokra készít fel, súlyosan veszélyeztetett szellemi és természeti javaink megőrzésére nevel a fenntarthatóság pedagógiája. Nem környezeti ismereteket nyújt tehát, és semmi esetre sem szorítkozhat a földi élővilág működésével illetve romlásával kapcsolatos természettudományos ismeretek átadására. E romlás okait, hogy a már tapasztalható katasztrófális következmények dacára miért tartunk ki a tudatos önpusztítás mellett, s mit tehetünk mégis ellene, csak a társadalomtudományok, a politikaelmélet, a közgazdaságtan, a szociológia, az etika stb. tárhatja fel. Az egyetemeken tehát nem valamiféle egységes környezetismeretet vagy „ökológiát” kellene minden hallgatónak tanulnia, hanem kinek-kinek a saját tudásterületén kellene megismerkednie az ökológiai szemléletű vizsgáldások tematikájával és felismeréseivel. S mindenekelőtt nem elvont fogalmi ismereteket kell számon kérnünk, hanem olyan élményekhez, tapasztalatokhoz kellene a felnövekvő nemzedéknek hozzájutnia, amely a többség életéből ma már, sajnos, hiányzik. A környezeti nevelés a fogyasztói társadalom pazarlásra, felelősség áthárításra és eszköz-függőségre nevelt gyermekeinek elsősorban érzelmi elkötelezettséget kínál a „jó lét” elfeledett vagy új alternatíváit. S ezt nem teheti csak elméletben, s nem teheti az iskola falai között. Globalizálódó korunkban a fenntarthatóság pedagógiája megkísérli helyreállítani az egyetem és társadalmi környezete: a helyi emberek, a helyi hagyományok, a hazai táj közötti kapcsolatokat.

[Vissza felsőoktatási a vita főoldalára](#)